

I. ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ МИСТЕЦТВОЗНАВСТВА У ДЗЕРКАЛІ КУЛЬТУРОЛОГІЇ

Євгенія Ігнатенко

УКРАЇНСЬКА СТАРОВИННА МУЗИКА НА ПОЛЬСЬКОМУ ФЕСТИВАЛІ ТА КОНГРЕСІ *MUSICA ANTIQUA EUROPAE ORIENTALIS*

Актуальність теми. Міжнародний Фестиваль і Конгрес старовинної музики Центральної та Східної Європи *Musica Antiqua Europae Orientalis*¹ (МАЕО) відбувається у місті Бидгощі (Польща) кожні три роки, починаючи з вересня 1966 р. У нинішньому 2016 р. ця визначна європейська культурна імпреза відзначає свій 50-річний ювілей, що спонукає нас до її осмислення з відстані часу, історичних студій і підведення деяких підсумків.

Музикознавці з України були на всіх бидгоських конгресах, окрім 1988 р. На першому конгресі Україну представляв один науковець – Онисія Шреєр-Ткаченко, на другому вже три: Ніна Герасимова-Персидська, Олександра Цалай-Якименко і Софія Гриця. Герасимова-Персидська була постійним учасником наукових читань, починаючи з 1969 р. (за винятком 1988 р.) і єдиним представником України у 70-80-х роках ХХ ст. З 90-х років, після розпаду СРСР, на конгресі з'являються українські дослідники із західної України: Юрій Ясиновський (1991, 1994, 1997, 2000), його син Андрій Ясиновський (1994, 1997) та Юрій Медведик (1994, 1997, 2000, 2003). У 2006 р. доповіді у Бидгощі представили музикознавці з Києва, учні Герасимової-Персидської: Олена Шевчук, Ольга Зосім, Євгенія Ігнатенко і Катерина Берденникова (заочно).

Рік	Доповідач	Тема доповіді ²
1966	Шреєр-Ткаченко О. Я.	Развитие украинской музыки в XVI–XVIII вв.
1969	Герасимова-Персидська Н.О.	Характерные композиционные черты многоголосия партесных концертов XVII–XVIII ст. Charakterystyczne cechy wielogłosowych koncertów w XVII i XVIII wieku
	Цалай-Якименко О. С.	Музыкально-теоретическая мысль на Украине в XVII ст. и труды Николая Дилецкого Myśl muzyczno-teoretyczna na Ukrainie w

¹ Назву імпрези *Musica Antiqua Europae Orientalis* придумав видатний польський музикознавець проф. Ієронім Фейхт [6].

² Темі доповідей подано мовою, якою вони надруковані. Останній раз представники України відвідали польський конгрес МАЕО в 2006 р., після чого він перестав бути міжнародним.

		XVII wieku i prace Mikołaja Dyleckiego
	Гриця С. Й.	Думы – выдающееся достояние украинской культуры «Dumy», cenny dorobek kultury ukraińskiej
1972	Герасимова-Персидська Н. О.	Народные стоки партесного концерта
1975	Герасимова-Персидська Н. О.	Роль слова в знаменном распеве и партесном многоголосии
1978	Герасимова-Персидська Н. О.	Пародия в русско-украинской музыке XVIII века и ее связи с интермедийным театром
1982	Герасимова-Персидська Н. О.	Об одном проявлении византийских влияний в древнерусской музыке
1985	Герасимова-Персидська Н. О.	«Малые формы» в украинско-русской музыке XVII ст.
1991	Герасимова-Персидська Н. О.	Polyphony in the Ukrainian Music of the XVII c.
1994	Герасимова-Персидська Н. О.	Psalmen in der Ostslawischen Musik des 17–18 c.
	Медведик Ю. Є.	David's Psalms as a source of poetic texts of Ukrainian sacred songs of the 17 th and 18 th centuries
	Ясиновський Ю. П.	The repertoire of the Greek chant in the Ukrainian hymnographical Antology Heirmologion
	Ясиновський А. Ю.	Musical terminology of Greek origin in the «Lexicon» by Pamvo Berynda
1997	Герасимова-Персидська Н. О.	Dienste für die Kiewer Heilige
	Ясиновський Ю. П.	Ukrainian hymnographic chants in honor of local Saints
	Ясиновський А. Ю.	Musical items in the Eastern Patriarchs' Epistles to the Ukrainian Orthodox in the 16 th and 17 th centuries
	Медведик Ю. Є.	Ukrainian and Polish sacred songs in honour of St. Josaphat Kuntsevych in “Bohohlasnyk”
2000	Герасимова-Персидська Н. О.	Music of the orthodox liturgy and its stylistic transformation
	Ясиновський Ю. П.	Репертуар ирмосов и канонов в украинской певческой практике
	Медведик Ю. Є.	Bohohlasnyk – the first typed Antology of sacred songs in the Ukraine and the Eastern Slavonic world.
2003	Герасимова-Персидська Н. О.	Motet «to the End of Time» and its context in Eastern-Slavic Baroque
	Медведик Ю. Є.	Ukrainian Baroque sacred songs in relation to Slavic paraliturgical culture
2006	Герасимова-Персидська Н. О.	Musica Barocca Europae Orientalis – interaction and collisions
	Шевчук О. Ю.	Hymnography texts of Ukrainian notated Heirmologia: on the problem of 16–17 th centuries South Slavonic influence
	Зосім О. Л.	Methods of adaptation of the West-European sacred song in Ukrainian repertoire of the 17–19 th centuries

	Берденникова К. М.	«Es ist genug»: Choral von I. R. Ahle in der Interpretation von J. S. Bach, A. Berg und E. Denisov
	Ігнатенко Є. В.	Style development of Ukrainian choir concerto at the end of 17–18 th centuries

Отже, всього 10 чоловік протягом 40 років презентували українську старовинну музику на наукових зібраннях у Бидгощі. Не так багато, як для сусідньої країни, історія і культурний розвиток якої тісно пов'язані з Польщею. Така картина постає з фактів. А зараз спробуємо її «оживити», спираючись на епістолярну спадщину і спогади учасників подій. **Мета** нашої статті – представити українську музику на фестивалях і конгресах МАЕО; розкрити особливості початкового етапу формування зв'язків українських музикантів і Поморської філармонії; охарактеризувати концепцію польського музичного форуму та її рецепцію на Україні; окреслити роль бидгоської імпрези у розвитку школи старовинної музики на Україні.

Не буде перебільшенням сказати, що спочатку, коли тільки виникла ідея створення фестивалю і конгресу старовинної музики країн Центральної і Східної Європи, в думках і планах його ініціаторів Україна займала одне з пріоритетних місць. Організатори: директор Поморської філармонії ім. І. Я. Падеревського Анджей Швальбе і професор Варшавського Інституту музикології Зоф'я Лісса доклали значних зусиль, щоб українські, а не лише російські музиканти приїхали на першу, а відтоді й наступні бидгоські імпрези.

У вересні 1963 р. на ім'я ректора Київської державної консерваторії ім. П. І. Чайковського¹ А. Штогаренка надійшло три листа: два від А. Швальбе та один від З. Лісси із запрошенням прийняти участь у Першому фестивалі та конгресі старовинної музики країн Східної та Центральної Європи. Участь України подавалася як питання вирішене, оскільки повідомлялося про зарезервовані для України концерти і виступи з доповідями.

В листі А. Швальбе від 26. 09. 1963 р. (Ldz 4563/63) читаємо: *«Зі щирою приємністю хочу повідомити товаришу Ректору, що на вересень місяць 1966 р. заплановано проведення в Бидгощі і Торуні Фестивалю і наукового Конгресу, присвяченого старовинній музиці братніх народів: Польщі, України, Росії, Болгарії, Чехословаччини, Югославії, Румунії та Угорщини. (Звернімо увагу на те, що з 15 союзних республік мова йде лише про Україну та Росію – Є. І.). <...> Знаючи великі наукові досягнення*

¹З 1995 року Національна музична академія України (далі – НМАУ) ім. П. І. Чайковського.

товариша Ректора в історії музики в цілому і, зокрема, в історії української музики, від імені організаторів фестивалю звертаюся з проханням підтримати нашу ідею, а також висловити пропозиції щодо доповідачей і тематики лекцій, зарезервованих в плані Конгресу для представників українського музикознавства. Будемо дуже зобов'язані за надання нам також інформації щодо програми концертів, які, відповідно до поданого проекту, зарезервовані для старовинної української музики, як і щодо джерел, з яких ми могли б отримати потрібні нотні матеріали»¹.

Зоф'я Лісса в своєму листі від 25. 09. 1963 р. повідомляє, що вже рік веде переговори в Москві щодо запланованої імпрези в Бидгощі, російська делегація музикознавців уже погоджена, а питання з Україною досі лишається на стадії початкового планування: «<...> По цій справі я вже рік у контакті з радянськими колегами, такими як проф. Келдши, проф. Ярустовський, директор Музею Глінки товариш Алексєєва, проф. Скрєбков та іншими. Визначено вже 4 доповіді про російську старовинну музику і більш-менш – програму з російської старовинної музики. Разом з тим, стикаюся з великими труднощами у визначенні доповідача і програми української старовинної музики. <...> Офіційний лист нашого міністра культури до Міністерства культури СРСР вже вийшов, проте, перш ніж ці справи будуть офіційно врегульовані зверху, нам треба вже зараз знати пропозиції українських музикантів і музикознавців щодо: а) програми концерту української старовинної музики (хорової та інструментальної, церковної чи світської), б) виконавців цієї музики, в) доповіді про специфіку розвитку української

¹ «Pragnę z prawdziwą przyjemnością zawiadomić Towarysza Rektora, że na m-c wrzesień 1966 r. projektowane jest urządzenie w Bydgoszczu i Toruniu Festiwalu i Kongresu Naukowego poświęconego Dawnej Muzyce Bratnich Narodów: Polski, Ukrainy, Rosji, Bułgarii, Czechosłowacji, Jugosławii, Rumunii i Węgier. <...> Znając wielkie osiągnięcia naukowe Towarysza Rektora w dziedzinie historii muzyki w ogóle, a w szczególności w historii muzyki ukraińskiej, w imieniu organizatorów Festiwalu zwracam się z prośb o udzielenie naszej idei Swego cennego poparcia, jak również o wskazówki odnośnie prelegentów i tematyki referatów zarezerwowanych w planie Kongresu dla przedstawiciela muzykologii ukraińskiej. Będziemy bardzo zobowiązani za udzielenie nam również informacji odnośnie programu muzycznego koncertów, które zgodnie z załączonym projektem są zarezerwowane dla dawnej muzyki ukraińskiej, jak i źródeł, w których moglibyśmy uzyskać póżebne materiały nutowe. <...>». Лист А. Швальбе до А. Штогаренка від 26. 09. 1963 р. Ldz 4563/63. Зберігається в архіві НМАУ ім. П. І. Чайковського.

музики 1000–1800 рр., з) прізвища доповідача, з яким ми могли би вже обговорити формат доповіді. <...>»¹.

Як бачимо, одразу після отримання запрошення, в Москві створено організаційну групу, яка займалася формуванням делегації від Радянського Союзу, проте музикантів з України залучати не поспішали. Окремої делегації від України в ті часи бути не могло, а участі в радянській потрібно було добиватися². Цю непросту місію взяли на себе організатори фестивалю – з польського боку, завідувач кафедри історії музики О. Шреєр-Ткаченко і керівництво Київської консерваторії – з боку України.

Після отримання офіційного запрошення з Польщі, у грудні 1963 р. О. Шреєр-Ткаченко пише листа в Москву Ю. Кєлдишу, в якому хоче погодити участь України в делегації Радянського Союзу і висуває пропозиції щодо доповіді від України і української концертної програми: «<...> Профессор С. Лисса и директор Филармонии в Быдгоще запросили нас о том, сможем ли мы принять участие, какой будет тема нашего доклада и программа концерта, посвященного украинской музыке 1000–1800 гг. Вместе с тем С. Лисса сообщает нам, что она как организатор фестиваля, еще в прошлом году обратилась по этому поводу к Вам и советовала нам просить Вас совместно решить вопрос о докладе и программах концерта. <...> Украина (консерватория) могла бы представить доклад о музыке XVI–XVIII в., а в программу концертов могли бы войти образцы светских партесных концертов начала XVIII ст., некоторые образцы кантов и песни Г. Сковороды, также симфония неизвестного автора XVIII ст. Нам необходимо также узнать Ваше мнение по вопросу об исполнении на этом фестивале духовных хоровых

¹ «<...> Jestem w tej sprawie od roku w kontakcie zradzieckimi kolegami, jak Prof. Kiełdysz, Prof. Jarustowski, dyr. Museum Glinki tow. Aleksiejewa, Prof. Skriebkow i innymi. Ustaliliśmy już 4 referaty o rosyjskiej muzyce dawnej, oraz mniej więcej – program rosyjskiej muzyki dawnej. Natomiast napotykam na wielkie trudności u ustaleniem referenta i programu dawnej muzyki ukraińskiej. <...> Oficjalne pismo naszego Ministra Kultury do Ministerstwa Kultury ZSRR już wyszło, zanim jednak te sprawy zostaną oficjalnie załatwione odgórnie musimy już teraz znać propozycje Ukraińskich muzyków i muzykologów, dotyczące: a) programu koncertu ukraińskiej dawnej muzyki (chóralnej i instrumentalnej, cerkiewnej czy świeckiej), b) wykonawców tej muzyki, c) referatu dotyczącego specyfiki rozwojowej ukraińskiej muzyki od 1000–1800, d) nazwiska referenta, z którym moglibyśmy się już porozumieć odnośnie wytycznych referatu. <...>». Лист З. Лісси до А. Штогаренка від 25. 09. 1963 р. Зберігається в архіві НМАУ ім. П. І. Чайковського.

² Радянську делегацію для участі у міжнародних музичних подіях визначала Спілка композиторів СРСР. Усі місця, як правило, забирала Росія (Москва), музиканти ж інших радянських республік до складу делегацій потрапляли нечасто і навіть не були поінформовані про заплановані заходи [3].

концертов Березовского, Бортнянского и Веделя. Среди концертов А. Веделя есть интересные примеры прямого обращения к украинской народной песне, они очень мелодичны и эмоциональны, в целом далеки от культовой музыки. Вопрос о нашем участии в этом международном фестивале еще не обсуждался на Совете консерватории, так как мы не мыслили себе выступления Украины без договоренности с ведущими русскими советскими музыковедами и, собственно, с Вами»¹.

Привертають увагу так звані «прикмети часу», які постають в рядках про можливу концертну програму. Пропонується виконати світські партесні концерти початку XVIII ст. Насправді світські партесні концерти можна перерахувати по пальцях, а основний масив партесної творчості складають концерти церковні. Несподіваною є також характеристика духовного концерту А. Веделя, як «в цілому далекого від культової музики»! Панівна в радянський час комуністична ідеологія була атеїстичною. Існування світських партесних концертів давало можливість представити українську музику початку XVIII ст., а включення до концертної програми духовних концертів Веделя вимагало виправдання.

У листі-відповіді від 2. 02. 1964 р. Ю. Келдиш погоджується, зрештою, на участь України, пояснюючи свою пасивність у вирішенні «українського питання» власною некомпетентністю: «<...> По просьбе С. Н. Лиссы, а также директора Быдгоцской филармонии А. Швальбе, я предложил кандидатуры докладчиков и темы сообщений по русской музыке, что же касается доклада от Украины, то здесь я не мог считать себя достаточно компетентным и предложил Лиссе обратиться непосредственно в украинские организации. Мне было очень приятно узнать, что Киевская консерватория рекомендовала в качестве докладчика Вас. <...> Мне казалось, что доклад по украинской музыке должен носить общий характер, без выделения отдельных жанров, как полагаете, видимо, и Вы. <...> Нам отведено на фестивале 3 концерта, которые я распределил следующим образом: 1 симфонический концерт с хором, 1 хоровой концерт а cappella и 1 камерный концерт. В программах этих концертов есть и большая часть произведений, указанных Вами: концерты Березовского, Бортнянского, Веделя, «Русская симфония на украинские темы» неизвестного автора. В хоровой программе представлены и образцы кантов и партесного пения (произведения Н. Дилецкого, Н. Калачникова). <...> Я был бы Вам очень благодарен за указание произведений украинской музыки, которые могли бы быть

¹ Лист О. Шреер-Ткаченко Ю. Келдишу від 13. 12. 1963 р. Зберігається в архіві НМАУ ім. П. І. Чайковського.

включены в программу фестиваля, в частности, песен Сковороды и концертов Веделя. Самое главное, однако, сейчас решить основной принципиальный вопрос: выделять ли украинскую музыку в отдельную программу или показать ее вместе с русской? Мне казалось более выгодным и правильным пойти по второму пути, т. к. в ряде случаев по отношению к той эпохе трудно и невозможно бывает безоговорочно отнести то или другое произведение к русской или украинской музыке. Это касается русских композиторов украинского происхождения Березовского и Бортнянского и многого другого. Я думаю, что украинская музыка XVIII в. оказалась бы сильно обедненной, если бы мы стремились к строгому ограничению двух тесно взаимосвязанных национальных культур. В докладах же и аннотациях к концертам должна быть достаточно энергично подчеркнута роль украинских музыкантов в развитии русского музыкального искусства XVII–XVIII столетий. Очень бы хотелось знать Ваше мнение на этот счет»¹.

Ю. Келдиш пише про те, наскільки збідніє українська музика XVII–XVIII ст., якщо відокремити її від російської. Але ж справедливим є і зворотне ствердження, що, власне, і спонукало Келдиша до включення української музики до програм російських виконавців. В цьому листі визначено місце і «питома вага» української старовинної музики на польському фестивалі і конгресі: одна доповідь і українська музика як частина програм концертів російських виконавців. Такий формат презентації української старовинної музики в Бидгощі, анонсований Келдишем, свідомо чи за інерцією, не змінювався, за рідкими винятками, аж до розпаду Союзу. Українська музика потрапляла на бидгоські імпрези дещо в скороченому варіанті і у сплаві з російською музикою. Далеко не все вдавалося привезти і показати, про що свідчить порівняння пропозицій з їх реалізацією.

Первісну ідею і концепцію постійно діючого фестивалю і конгресу старовинної музики країн Центральної і Східної Європи задекларовано в перших листах на Україну його організаторів. А. Швальбе в листі до ректора Київської консерваторії А. Штогаренка від 26 вересня 1963 р. зазначає: «<...> Організаторам, ініціатору Фестивалю проф., докт. Зоф'ї Ліссі і Поморській Філармонії прийшла ідея виявлення аналогії чи подібності у розвитку музики братніх народів, поряд з особливостями індивідуальними, та зміцнення таким чином доброзичливих стосунків, які пов'язують наші народи в галузі культури і мистецтва. Також можна припустити, що Фестиваль виявить первісне значення народної музичної

¹ Лист Ю. Келдиша до О. Шреєр-Ткаченко від 2. 02. 1964 р. Зберігається в архіві НМАУ ім. П. І. Чайковського.

культури для старовинної професійної музики, якій, власне, присвячена імпреза. Через показ глибокої, справді гуманістичної краси цієї музики, досі недостатньо відомої світу, і з цієї причини, зокрема, недооціненої західними істориками мистецтва, Фестиваль може сприяти перегляду старих, несправедливих шаблонів, які використовують історики, знецінюючи значимість старовинної музики наших народів <...>¹.

По роках А. Швальбе так згадував часи приготування до Першого фестивалю і конгресу: «<...> З початку ми керувалися думкою подолати нестерпний тиск у польській історичній науці західних штампів, сприйняття історичних процесів із погляду західного світу, згідно якого цивілізація закінчувалася залежно від епохи то на Бузі, то знову на Дніпрі, хоча досвід говорив зовсім про інше. МАЕО покаже роль культури Східної Європи до епохи розділів, яка мала таке велике значення для нашої цивілізації. Наявність православної України, згодом частково уніатської Білорусі, самої Росії впливали надзвичайно сильно на нашу культуру, звичаї, ментальність. Вплив Сходу був значним і варто його показати, аби позбавитися стереотипних упереджень і комплексів» [цит. за : 6, с. 10].

Політичну ідею імпрези вказує також З. Лісса в листі ректору А. Штогаренко від 25. 09. 1963 р.: «<...> політичне завдання полягає в тому, щоб переглянути погляди західних музикознавців на роль наших країн у розвитку європейської музичної культури минулих століть, показати специфіку процесів розвитку наших країн, їх відношення до культури Західної Європи тощо <...>².

¹«<...> Organizatorom t. zn. inicjatorce Festiwalu prof. dr Zofii Lissie i Filharmonii Pomorskiej przyświeca idea ukazania analogii, wzgl. podobieństw w pozwoju muzyki bratnich narodów, obok własności ściśle indywidualnych i umocnienia w ten sposób przyjaznych więzów, łączących nasze narody w dziedzinie kultury i sztuki. Można również przypuszczać, że Festiwal uwydatni inspirujące znaczenie ludowej kultury muzycznej dla dawnej muzyki profesjonalnej, której w zasadzie jest poświęcona impreza. Poprzez ukazanie głębokiego, prawdziwie humanistycznego piękna tej muzyki, dotąd chyba niedostatecznie światu znanej i z tego między innymi powodu nie docenianej przez zachodnich historyków sztuki, Festiwal może przyczynić się do rewizji utartych, niesłusznych szablonów, którymi się ci historycy posługują, deprecjonując znaczenie dawnej muzyki naszych narodów. <...>». Лист А. Швальбе до А. Штогаренка від 26. 09. 1963 р. Ldz 4563/63. Зберігається в архіві НМАУ ім. П. І. Чайковського.

² «<...> zadanie polityczne całości polega na tym, żeby zrewidować poglądy zachodnich muzykologów na temat roli naszych krajów w rozwoju europejskiej kultury muzycznej dawnych wieków, pokazać specyfikę procesów rozwojowych naszych krajów, ich stosunek do kultury Europy Zachodniej, itp. <...>». Лист З. Лісси до А. Штогаренка від 25. 09. 1963 р. Зберігається в архіві НМАУ ім. П. І. Чайковського.

Справжнім одноступцем і щирим помічником організаторів бидгоського фестивалю і конгресу на Україні стала О. Шреєр-Ткаченко, завідувач кафедри історії музики Київської консерваторії та представник українського музикознавства на першому конгресі 1966 р. На той час Шреєр-Ткаченко активно досліджувала українську старовинну музику і мала вже значні здобутки. Вона була співавтором «Нарисів з історії української музики» [1], готувала статті для «Історії української дожовтневої музики» [2], підбирала й упорядковувала нотний матеріал для «Хрестоматії української дожовтневої музики» [5].

Її власні ідеї були співзвучні ідеям організаторів бидгоської імпрези. Польські музиканти і вчені хотіли показати, що західні музикознавці несправедливо применшують і навіть ігнорують роль слов'янських народів у розвитку європейської музичної культури. О. Шреєр-Ткаченко відзначала аналогічне ставлення російських музикантів до історії української старовинної музики. Поїздка на перший бидгоський фестиваль і конгрес надихнула її на підготовку і проведення в Україні конференції, присвяченої старовинній музиці¹. У «Довідці про підготовку до проведення республіканської конференції, присвяченої питанням української музичної культури XVI–XVIII сторіч» Шреєр-Ткаченко пише: «<...> Останнім часом помітно значне посилення інтересу до ознайомлення і показу в живому звучанні старовинної музики як народної, так і професійної. Зокрема, бурхливо зростає інтерес до вивчення слов'янської музичної культури і переоцінки її значення в історичному процесі розвитку світової музичної культури, передусім європейської. Показовим щодо цього був I Міжнародний науковий конгрес, який відбувся в м. Бидгощ (Польська Народна Республіка) в 1966 році, присвячений питанням старовинної музики східної і середньої Європи; на цьому конгресі вперше була представлена музика України (XVI–XVIII сторіч), що викликала великий інтерес. Внаслідок цього надходить багато прохань надіслати українські твори: від ансамблю «Мадригалістів» (Прага), клавесиністки (Швеція), канадських вчителів тощо. З ФРН надійшов лист з пропозицією подати статтю «Київ і музика» до Великої музичної енциклопедії. <...> Глибоке вивчення минулого дасть можливість сучасному музикознавству зрозуміти завдання, які стоять нині перед мистецтвознавством. Це дасть також можливість шляхом ознайомлення і пропаганди української старовинної музики довести безпідставність, ненауковість тверджень про її несамотійність,

¹За її матеріалами укладено шостий випуск «Українського музикознавства»: [4].

відсутність досягнень в минулому, разом з тим показати силу і значення російсько-українських зв'язків. <...> Республіканська наукова конференція старовинної української музики з концертним показом кращих її зразків дасть можливість більш широкого і гідного репрезентування української музичної культури на майбутньому Другому міжнародному конгресі та фестивалі старовинної слов'янської музики східної та середньої Європи, що відбудеться у вересні 1969 року в Польській Народній Республіці»¹.

На завершення нашої статті представимо роздуми про ідеї бидгоських імпрез та їх реалізацію, про їх значення для України і світу Н. Герасимової-Персидської, постійного представника України у Бидгощі з 1969 р. і учасника 40-річної історії МАЕО: «Конгрес МАЕО, який був заснований у 1966 р., з часом став явищем більш ніж європейського масштабу, і для всіх в Україні важливо було те, що вже на першому конгресі, на відкритті були наші представники. Так збіглося, що на Україні пройшло вже кілька років, як почалась робота з пошуку матеріалів з історії української музики XVII ст. В Бидгощі була закладена основа взаємодії поміж українськими музикантами і польськими в особі діяльності філармонії Поморської. Важливо це було тому, що такого величезного форуму, як був у Бидгощі, в сфері старовинної музики не було в світі. Конгрес проходив завжди що три роки, запрошувалися музиканти, власне, музика з різних країн, яку привозили дослідники і виконавці. Сталість цих конгресів утворила певні традиції.

Починалося з того, що це конгрес музики східної Європи (*Europaе Orientalis*), про що говорить сама назва. Малася на увазі передусім східна слов'янська Європа. Цілком зрозуміло, що йшлося в даному випадку про Європу взагалі, про західний світ, де важливо було відкрити можливості спілкування з Радянським Союзом. Ця ідея була в руслі багатьох інших планів, які з'явилися в Європі після другої світової війни.

І з нашої сторони, і також з боку філармонії стосунки були надзвичайно дружні і завжди дуже теплі. Ми належали до середовища, яке протягом віків було близьким. В різних політичних обставинах Україна і Польща – це тісно пов'язані країни, що виявилось і в творчості музичній не тільки доби бароко, з якої ми починали, а також і пізніше, зокрема, в епоху романтизму.

Сама філармонія і організація справляли надзвичайно сильне враження, як я думаю, на всіх присутніх. Відчувався підйом духу, можна сказати, особлива радість, урочистість. Філармонія робила все, щоб бути

¹ О. Шреер-Ткаченко «Довідка про підготовку до проведення республіканської конференції, присвяченої питанням української музичної культури XVI–XVIII сторіч». Зберігається в архіві НМАУ ім. П. І. Чайковського.

на вищому щаблі високої якості. Я би порівняла появу такого конгресу, хай в меншій формі та з іншими завданнями, з «Варшавською осінню». В обох випадках це було в Польщі, і це був центр світової музики. Ці конгреси мали блиск урочистості і глибокого патріотизму польського, разом з тим, вони демонстрували вміння так прийняти людей, так з ними спілкуватися, що людина відчувала себе в своєму середовищі. Це було важливим для підтримання значення Східної Європи. Суттєвим є і те, що на відміну від Польщі, Німеччини, Угорщини тощо, розробка проблем старовинної музики у нас трохи занепала протягом 20–30-х рр., а в 40-х була війна. Стояло завдання відновлення нашої традиції, відновлення коренів музичної культури України. Це вимагало перш за все дослідження матеріалів, які ще не були відомі і які вдалося заховати. Це було завдання, яке на той час блискуче виконала Онисія Шреєр-Ткаченко, тому що вона з усією відданістю праці і цій ідеї спонукала молодих і середнього віку музикознавців до того, щоб вони працювали над цією темою.

Фестиваль і Конгрес у Бидгощі втілював ідею відкритості. Це була велика справа, яка вимагала великих коштів і вміння керувати і створити якнайкращі умови для спілкування. Це був зразковий конгрес в тому плані, що ми мали свободу до спілкування, і нам було як і де спілкуватися. Фестиваль і Конгрес у Бидгощі виражав широкий погляд на світ і намагання поєднати людей взагалі, створити союз, зв'язок різних народів, різних культур, щоб ми спільно розуміли, що ми піднімаємо минуле наших країн, і це становить загальну картину того, що було в певний час»¹.

1. *Архімович Л., Карішева Т., Шеффер Т., Шреєр-Ткаченко О. Нариси з історії української музики / Л. Архімович, Т. Карішева, Т. Шеффер, О. Шреєр-Ткаченко. – в 2-х частинах. – К., 1964.*
2. *Історія української дожовтневої музики / Загальна редакція та упорядкування О. Шреєр-Ткаченко. – К., 1969. – 588 с.*
3. *Копиця М. Епістологія в лабіринтах музичної історії: Монографія / М. Копиця. – К.: Автограф, 2008. – с. 287–313.*
4. *Українське музикознавство. – К.: Музична Україна, 1971. – Вип. 6. – 264 с.*
5. *Хрестоматія української дожовтневої музики / Упорядкування О. Шреєр-Ткаченко. – К.: Музична Україна, 1970. – 464 с.*
6. *Bezwiński A. XV Musica Antiqua Europae Orientalis (Kilka uwag do historii) / A. Bezwiński // XV Musica Antiqua Europae Orientalis. Acta Slavica. – Bydgoszcz, 2009. – S. 9–19.*

¹ З інтерв'ю Н. Герасимової-Персидської для III міжнародної наукової конференції «Анджей Швальбе і його спадок – культурна ідентичність Бидгощі», листопад 2015 р.

Игнатенко Євгенія. Українська старовинна музика на польському фестивалі та конгресі *Musica Antiqua Europae Orientalis*. У статті представлено українську музику на фестивалях і конгресах МАЕО; розкрито особливості початкового етапу формування зв'язків українських музикантів і Поморської філармонії; охарактеризовано концепцію польського музичного форуму та її реєпцію на Україні; окреслено роль Бидгоської імпрези у розвитку школи старовинної музики на Україні.

Ключові слова: фестиваль і конгрес МАЕО, українська старовинна музика, Бидгощ.

Игнатенко Евгения. Украинская старинная музыка на польском фестивале и конгрессе *Musica Antiqua Europae Orientalis*. В статье представлена украинская музыка на фестивалях и конгрессах МАЕО; раскрыты особенности начального этапа формирования связей украинских музыкантов и Поморской филармонии; охарактеризована концепция польского музыкального форума и ее реєпция на Украине; очерчена роль фестиваля и конгресса в Бидгоще в развитии украинской школы старинной музыки.

Ключевые слова: фестиваль и конгресс МАЕО, украинская старинная музыка, Бидгощ.

Ignatenko Yevgeniya. Ukrainian Early Music at the Festival and Congress *Musica Antiqua Europae Orientalis* in Poland. The article presented Ukrainian early music at the festivals and congresses МАЕО. The process of the forming of the bonds between the Ukrainian musicians and the Pomeranian Philharmonic has been revealed. The concept of Polish music forum and its reception in Ukraine has been characterized. The role of the festival and congress in Bydgoszcz in the development of the Ukrainian school of early music has been outlined.

Key words: Festival and Congress МАЕО, Ukrainian early music, Bydgoszcz.

Лариса Бабушка

ВІД СВЯТА ДО ФЕСТИВАЦІЇ: КУЛЬТУРНА ТРАВМА В ДИСКУРСІ?

Актуальність дослідження феномену свята зумовлена зростаючою тенденцією, зокрема в Україні, щодо розуміння нібито застарілої святкової культури, що стрімко втрачається, чи то розмивається на тлі новопрдбаних свят різного походження. У сучасних умовах глобалізації та світової економічної кризи, що торкнули майже всі царини культури, загострення міжцивілізаційних суперечностей і масовості культури, що сприяє наростанню світоглядного вакууму,